

Fylkesmannen i Hedmark

Miljøvern avdelingen
Postboks 4034, 2306 Hamar

Vår dato   Vår referanse
04.04.2013   2013/313
Arkiv nr.   Deres referanse
461.2

Saksbehandler, innvalgstelefon
Anne-Mette Nordbak, 62 55 11 76

Revisjonsrapport

2013.002.R.FMHE

Elverum kommune,
Postboks 403
2418 Elverum

Revisjon ved avløpsanlegget i Elverum

Dato for revisjonen: 04.-05.03.2013
Rapportnummer: 2013.002.R.FMHE
Saksnr.:   2013/313

Kontaktpersoner ved kontrollen:

Fra kommunen:
Leiv Andreas Schulstad – Enhetsleder VA-drift

Fra Fylkesmannen i Hedmark:
Anne-Mette Nordbak - Revisjonsleder

Resultater fra revisjonen

Denne rapporten omhandler avvik og anmerkninger som ble avdekket under revisjon ved avløpsanlegget i Elverum kommune 04.-05. mars 2013:

Fylkesmannen avdekket 1 avvik ved revisjonen:

- systematiske gjennomgang av internkontrollen (intern revisjon) er mangelfull

og det er påpekt 7 anmerkninger:

- risikovurderinger for ytre miljø er ikke oppdatert
- det gjennomføres ikke beredskapsøvelser
- registrerte avvik blir ikke systematisert på hendelser/anleggskomponenter
- delmål for ytre miljø er ikke beskrevet som en del av internkontrollen
- kompetanseheving ved Avløp er ikke dokumentert
- drifts- og vedlikeholdsrutinene for avløpsanlegget og nettet kan forbedres

Avvik og anmerkninger er nærmere beskrevet på side 4.

Elverum kommune må sende en skriftlig bekreftelse innen 1. juni 2013 på at avviket er rettet. Kommunen bes også om å gjøre en vurdering av anmerkningene. Oppfølgingen etter revisjonen er nærmere beskrevet på side 3.

Med hilsen

Jørn Georg Berg e.f.
miljøverndirektør

Anne-Mette Nordbak
overingeniør (revisjonsleder)

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

1. Informasjon om kommunen

Organisasjonsnr (underenhet): 952 857 991	Eies av: Elverum kommune
Besøksadresse: Storgata 18	Telefon: 62 43 30 00
Bransjenr. (NACE-kode): 84.110 - Generell offentlig administrasjon	E-post: postmottak@elverum.kommune.no

Kontrollert anlegg

Navn: Elverum renseanlegg	Anleggsnr: 0427.0049.01
Kommune: Elverum	Anleggsaktivitet: Avløpsnett/-rens.
Fylke: Hedmark	Risikoklasse: 2
Tillatelse gitt: 13.12.2006	Tillatelse sist oppdatert: -

2. Revisjonens omfang

Formålet med revisjonen var å vurdere om det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet fungerer tilfredsstillende med hovedfokus på ytre miljø. Fylkesmannen har blant annet undersøkt om:

- kommunens system for internkontroll er hensiktsmessig og dekkende
- aktiviteter utføres slik som beskrevet og uttalt
- kommunen når sine mål og driver sin virksomhet innenfor egne rammer og de rammene som myndighetene har satt

Revisjonen ble gjennomført ved

- å granske dokumenter
- å intervju sentralt plasserte personer i organisasjonen
- å verifisere (ved stikkprøvekontroll) at rutiner, prosedyrer og instruksjoner blir fulgt opp i praksis

Revisjonens tema:

- internkontroll
- risikovurdering og beredskap
- drift av renseanlegget i Elverum
- vedlikehold
- utslippskontroll
- avløpsnett – drift, overløp og fornyelse

Denne rapporten omhandler avvik og anmerkninger som ble avdekket under revisjonen og gir ingen fullstendig tilstandsvurdering av kommunens miljøarbeid eller miljøstatus.

Definisjoner

Avvik: Manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Anmerkning: Et forhold som tilsynsetatene mener er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.

3. Oppfølging etter revisjonen

Elverum kommune plikter snarest å rette opp avviket som er beskrevet i denne rapporten. Kommunen bes også om å gjøre en vurdering av anmerkningene og aktuelle tiltak knyttet til disse. Vi ber om en skriftlig redegjørelse for tiltak og oppfølging av påpekte avvik og anmerkninger innen **1. juni 2013**.

Dersom et avvik ikke kan lukkes eller et tiltak ikke kan avsluttes innen fristen, må det utarbeides en plan for videre framdrift.

Klageadgang

Pålegget om er gitt med hjemmel i forurensningsloven § 7. Avgjørelsen kan påklages til Klima- og forurensningsdirektoratet innen tre uker etter at rapporten er mottatt. Klagen bør være skriftlig, begrunnet, og skal sendes via Fylkesmannen i Hedmark.

4. Gebyr for revisjonen

Elverum kommune er ved denne revisjonen plassert i gebyrsats 3 (jf. Fylkesmannens varselbrev datert 14.01.2013. Dette betyr at dere skal betale *kr. 81 800* i gebyr for den gjennomførte revisjonen. Faktura med innbetalingsblankett vil bli oversendt fra Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif).

Vedtaket om gebyr er hjemlet i forurensningsforskriftens § 39-8 om gebyr for revisjon (flerdagstilsyn). Gebyrets størrelse kan eventuelt klages inn til Klima- og forurensningsdirektoratet (jf. forvaltningsloven § 28). Klagefristen er tre uker fra rapporten er mottatt. Klagen bør være skriftlig, begrunnet, og skal sendes via Fylkesmannen i Hedmark.

Fylkesmannen viser for øvrig til forurensningsforskriftens kapittel 39 om innkreving av gebyr til statskassen.

5. Offentlighet i forvaltningen

Denne rapporten vil være tilgjengelig for offentligheten via Fylkesmannens postjournal og på www.norskeutslipp.no (jf. offentleglova).

6. Avvik

Vi fant følgende avvik under revisjonen:

Avvik 1:

Systematiske gjennomgang av internkontrollen (intern revisjon) er mangelfull

Avvik fra:

Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften), § 5, andre ledd, pkt. 8.

Kommentarer:

”Virksomheten skal foreta systematisk overvåking og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt”, jf. § 5, andre ledd, pkt. 8.

En viktig hensikt med en intern revisjon er å vurdere behovet for forbedringer eller korrigerende tiltak. Det skal fastslås om prosedyrer og rutiner er i overensstemmelse med, eller avviker fra det som er planlagt, dokumentert, funksjonelt, hensiktsmessig og lovbestemt. Gjennomgangen skal sikre at mål etterleves og at krav i internkontrollforskriften imøtekommes. Resultatene skal danne grunnlag for eventuelle endringer i mål, holdninger og aktiviteter, og fremskaffer informasjon til ledelsen om driften fungerer som forutsatt og om HMS-målene er oppnådd.

Det gjennomføres årlig en intern gjennomgang av dokumentene i håndboka. Gjennomgangen er mer en oppdatering av dokumentene og i liten grad en intern revisjon for å påse at det i praksis er samsvar mellom det som er beskrevet og arbeidsoperasjonene som utføres. Eksempler på dette er at skjema for vedlikeholdsarbeidet ikke er tilpasset slik vedlikeholdsarbeidet gjennomføres i dag og prosedyre 7.5.2 – ”Instruks for prøvetaking av avløp og slam” var ikke i samsvar med de krav som er stilt i utslippstillatelsen for analyser som skal tas av avløpsvannet.

Fra overordnet nivå blir det ikke etterspurt hvorvidt interne revisjoner er gjennomført ved avdelingen og om resultatene fra revisjonene. Det ble ikke vist til at resultatene blir brukt videre for eventuelt å fastsette nye, eller endre fastsatte mål.

Det er utarbeidet en enkel beskrivelse av gjennomføring av intern revisjon/gjennomgang av internkontrollen for Enheten for Vann og Avløp, men det mangler en fullstendig prosedyre for gjennomføring av interne revisjoner ved enheten.

7. Anmerkninger

Følgende forhold ble anmerket under revisjonen:

Anmerkning 1

Risikovurderinger for ytre miljø er ikke oppdatert

Kommentarer:

Enhet for Vann og Avløp har foretatt ROS-analyse for renseanlegget, ved hjelp av HMS Øst. Vurderingene er hovedsakelig avgrenset til arbeidsmiljø og helserelevante faktorer. Ytre miljø er vurdert i egen analyse for ca. 10 år siden, basert på en annen type mal enn HMS Øst sin

mal. Det er foretatt en grovinndeling av kilder som er risikovurdert, men enkelte, viktige risikomomenter mangler i vurderingen. Risikoforhold som bør inngå i en risikovurdering innen ytre miljø kan være ledningsbrudd av avløpsledninger som krysser Glomma, tilstopninger i selvfallsledninger, vurdering av ulike ledningsstrekninger, svikt i kjemikaliedosering, havari i slambehandling, gassutvikling på renseanlegget/nettet, lukt, støy, menneskelig svikt og lignende. Det er vurdert risiko for mye nedbør/overvann og flomsituasjoner, men økt nedbørsintensitet og mer ekstremvær bør også vurderes med bakgrunn i at forholdene forventes å kunne medføre nye utfordringer utover hva en ordinær flomsituasjon innebærer.

Risikovurderinger skal danne grunnlag for målfastsettelse og utforminger av tiltaksplaner. Det er ikke utarbeidet noen handlingsplan på grunnlag av analysen, og følgelig er heller ikke gjennomføringen av noen tiltaksplan rapportert eller evaluert.

Det er ikke utarbeidet en egen prosedyre for kartlegging, analyse og vurdering av risikoforhold.

Anmerkning 2:

Det gjennomføres ikke beredskapsøvelser

Kommentarer:

Det er utarbeidet plan for håndtering av akutte hendelser innenfor Avløp, men det gjennomføres ikke øvelser for håndtering av slike hendelser. En risikovurdering av ytre miljø skal sikre at alle kilder til forurensning blir kartlagt, og gir grunnlag for utarbeidelse av beredskaps-/tiltaksplaner og hvilket behov det er for å gjennomføre øvelser for håndtering av slike hendelser. Gjennomføring av beredskapsøvelser vil gjøre de ansatte, spesielt vaktstyrken, sikrere i hvordan de skal opptre og varsle i akutte situasjoner.

Anmerkning 3:

Registrerte avvik blir ikke systematisert på hendelser/anleggskomponenter

Kommentarer:

Hendelser (mindre hendelser og tilløp til hendelser) og avvik ble tatt opp i driftsmøtene og dokumentert i referatet til møtene. Lukking av avvik følger egen prosedyre. Hendelsene forblir en del av referatet inntil hendelsen ses på som lukket/ordnet. Klager på lukt blir ikke håndtert som avvik, men blir håndtert på samme måte som hendelser. Det ble vist til at det i forbindelse med luktklager tas kontakt med fagpersoner når kommunen selv ikke finner løsning på problemet.

Avvik blir samlet i egen liste som viser avvik i løpet av året, men avvikene blir ikke systematisert på hendelser/anleggskomponenter. Henvendelser fra publikum blir ikke håndtert som avvik og inngår av den grunn ikke i listen. Det ble vist til at det er under innføring elektronisk registrering av avvik/hendelser som vil lette arbeidet med å systematisere avvikene/hendelsene.

Anmerkning 4:**Delmål for ytre miljø er ikke beskrevet som en del av internkontrollen****Kommentarer:**

Kommunen har overordnede mål i felles IK-system for kommunen. Utover dette er det ikke nedfelt delmål for ytre miljø (forurensning, støy, lukt, avfall etc) i internkontrollen for Avløp.

Det er satt relevante mål for ytre miljø for avløp i "Hovedplan vann og avløp". Det er satt opp en liste med delmål for Avløp, men målene er ikke forankret i internkontrollen og blir ikke evaluert som en del av denne.

Anmerkning 5:**Kompetanseheving ved Avløp er ikke dokumentert****Kommentarer:**

Kompetansenivået og opplæringstilbudet blir oppfattet å være tilfredsstillende, men det kunne ikke fremvises en plan for oppfølging av kompetanseheving ved Avløp. Det mangler en dokumentasjon som viser at det blir gjennomført en systematisk gjennomgang av om tilleggs-opplæring/kurs er tilstrekkelig, og om tilbudt kurs/opplæring er gjennomført.

Anmerkning 6:**Enkelte dokumenter i håndboka for Avløp er ikke oppdatert****Kommentarer:**

I flere av instruksene/prosedyrene vises det til prosedyre 7.6.1. skal benyttes ved gjennomføring av egenkontroll av renseanleggene og pumpestasjonene. Prosedyren er ikke i bruk lenger og er mest sannsynlig erstattet med instruks 7.5.1 – "Beskrivelse regelmessig drift av renseanleggene og pumpestasjonene".

I kap. 5 – "Sikkerhet og beredskap" - henvises det til at skjema 9.2 og 9.3 skal følges ved interne revisjoner ved gjennomgang av hele vannforsynings- og avløpssystemet. Skjema 9.2 omhandler avviksskjema til Fylkesmannen og det mangler henvisning til skjema 9.4 som omfatter revisjon av avløpsanlegget.

I prosedyre 7.2 vises det til at skjema 9.6 – "Arbeidsplan avløp" – skal følges og fylles ut. I forbindelse med revisjonen ble det vist til at skjema ikke benyttes på grunn av at rutiner er noe endret og at skjema ikke er tilpasset arbeidet slik det blir gjennomført i dag.

Prosedyre 7.5.2 – "Instruks for prøvetaking av avløp og slam" inneholdt feil henvisninger til hva avløpsvannet skulle analyseres på. I forbindelse med revisjonen ble det vist til at skjema er rettet opp slik at det henvises til at avløpsvannet skal analyseres på de parametrene som det er satt krav til i utslippstillatelsen og avtalen som er inngått med laboratoriet som benyttes.

Distribusjonslista i håndboka gir god oversikt over hvilke endringer som er gjort, med dato og hvem som har gjennomført endringen. Den enkelte prosedyre mangler imidlertid dato for når den er godkjent, og om den er godkjent. Denne mangelen kan gi en usikkerhet om prosedyren er gjennomgått og oppdatert.

I stillingsbeskrivelsene mangler det beskrivelse om hvem som er stedfortreder hvis den enkelte blir borte på grunn av sykdom eller lignende.

Anmerkning 7:

Drifts- og vedlikeholdsrutinene for avløpsanlegget og nettet kan forbedres

Kommentarer:

Eksempel:

- Kommunen bør videreutvikle rutinen for systematisk bruk av trendbilder og data, for med større sikkerhet å kunne avdekke alvorlige hendelser på nettet.
- Det er viktig at det raskt oppdages lekkasjer eller ledningsbrudd på overføringsledningen over Glomma samt andre store ledningsbrudd. Det ble vist til at evt. lekkasje eller ledningsbrudd over Glomma kan oppdages ved å sjekke hydrauliske måledata på pumpestasjonene på hver side av Glomma. Pumpestasjonen på østsiden mottar avløp fra flere ledninger og et bortfall fra vestsiden av Glomma vil utgjøre en liten andel av den samlede tilførselen. Av den grunn kan det være vanskelig å raskt oppdage en lekkasje eller ledningsbrudd på denne ledningen.
- Overføringsledningene over Glomma ble sist inspisert i 1995. Inspeksjonen ble gjennomført med dykkere. Det er viktig at kommunen jevnlig kontrollerer ledningsnettet, også overføringsledninger i Glomma. Det bør vurderes å fastsette en rutine for inspeksjon av ledninger over Glomma ut fra ansett behov.
- Det er satt opp egen spyleplan for ledninger hvor det er registrert slikt behov. Avvik fra spyleplanen blir ikke fortløpende rapportert eller avviksbehandlet.
- Det er ikke kjent hvor mye energi som gjenvinnes fra varmpumpa i renseanlegget. Det er heller ikke satt mål for energiuttak fra varmpumpa. Det ble vist til at det er problemer med å drifte pumpa på grunn av at avløpsvannet inneholder en del fett.
- I tørrværssituasjoner på vinteren utløses alarmer ofte om natten på innløp til renseanlegget på grunn av at mengde avløp er lavere enn hva alarmnivået er satt til. Situasjonen er en normalsituasjon på vinteren og fører til mange unødvendige alarmer i løpet av natten.

8. Gjennomføring

Revisjonen omfattet følgende aktiviteter:

Formøte 18.01.2013.

Forberedende møte for planlegging av kontrollen.

Åpningsmøte 04.03.2013.

Informasjon om gjennomføring av kontrollen.

Samtaler og verifikasjoner 04.-05.03.2013.

4 personer deltok i samtaler med Fylkesmannen. Det ble foretatt befarings ved Elverum renseanlegg.

Sluttmøte 20.03.2013.

Oppsummering med presentasjon av resultatene i form av avvik og anmerkninger.

Deltagere ved revisjonen:

Følgende personer fra Elverum kommune har deltatt på formøte/åpningsmøte, samtaler og sluttmøte:

Navn	Funksjon/stilling	Formøte	Åpningsmøte	Samtale	Sluttmøte
Leiv Andreas Schulstad	Enhetsleder VA-drift	x	x	x	x
Øyvind Mathisen	Avd.ingeniør VA-drift	x	x	x	x
Torfinn Surèn	Arb.leder avløp		x	x	x
Anders Synstad Larsen	Driftsoperatør/ Verneombud		x	x	

Fylkesmannen revisjonsgruppe:

Anne-Mette Nordbak, revisjonsleder
Steinar Østlie, revisor

9. Dokumentunderlag

Dokumentunderlaget for kontrollen var:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Forskrift om begrenning av forurensning (forurensningsforskriften).
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften).
- Korrespondanse mellom kommunen og Fylkesmannen
- Kommunens egen dokumentasjon knyttet til den daglige driften og til forhold av betydning for helse, miljø og sikkerhet
- Utslippstillatelse fra Fylkesmannen i Hedmark, datert 13.12.2013